

ATATÜRK'ÜN TÜRK TARİHİ TEZİ

Ord. Prof. Dr. E. Ziya KARAL

GENEL SEBEP :

Atatürk'ün tarih üzerinde çalışmaları, İstiklâl Savaşımızın, kültür alanında devamıdır. Bu çalışmalar memleket içinde ve dışında milli tarihimizin zararına olarak gelmiş yabancı tarih görüşlerinden kurtulmak ve tarihimizin gerçek karakterini belirtmek için, yapıldı. Bu iş kolay olmadı. Atatürk milli tarih anlayışını kurmak için ilkin Osmanlı İmparatorluğu devrinde değer kazanmış tarih anlayışını götürmek zorunda olduğunu anladı.

Osmanlı tarih anlayışı üç konaktan geçerek gelişmiş bulunuyordu. İmparatorluğun kuruluşundan Tanzimata kadar süren devirde, ümmet tarihi anlayışını görüyoruz. İslâm uleması, islâmîlik temellerine dayanan İmparatorluğun islâm halkı arasında ortak bir kültür vasıtası yaratmak için tarihten faydalanmağı düşünmüş ve islâm tarihini, bu maksatla devlet tarihi olarak kabul etmişlerdi. İslâm tarihinde Türklerin islâmîlikten önceki tarihleriyle, islâmîliğin yayılmasında gördükleri büyük hizmetten hiç bahsedilmiyordu.

Tanzimat devrinde ümmet tarihine paralel olarak devlet tarihi anlayışı gelişmeğe başladı. Bu yeni anlayış, islam ve hıristiyan halkının kanun önünde eşit sayılmağa başlamasının bir neticesi idi. İslâm tarihinin medreselerde okutulmasına devam edildi. Fakat medrese dışında açılan okullarda islâm tarihi yanında Osmanlı tarihi öğretimi başladı. Yeni tarih anlayışında, Osmanlı devleti için başlangıç olarak, Osmanlı devletinin kuruluş tarihi, kabul ediliyordu. Bu tarihten önceki Türk tarihi ile Osmanlı devletinin kurulmasında Türk Milletinin sarfettiği gayretler, belirtilmek şöyle dursun, işaret bile edilmemişti.

Tanzimat ve birinci Meşrutiyet, Osmanlı halkını ortak değerlere kavuşturmadıktan başka, milliyetçilik ceryanlarını da önleyemedi. İmparatorluğun türlü taraflarında bağımsız devletler kurulması üzerine Türk münevverlerinden bazıları milli tarih anlayışına, sarılmak gereğini duy-

dular. Bunlar, Türklerin, Osmanlı tarihiyle islâm tarihinde yaptıkları büyük işin belirtilmesini istedikleri gibi, bu iki tarihin ötesindeki Türk tarihinin kaynaklarına gidilmesi lüzumunu da belirttiler.

Bu yeni tarih anlayışı istikametinde başlıyan çalışmalar en çok ikinci Meşrutiyet devrinde gelişti. Devlet bu çalışmalara karışmadı. Aydınlar-dan tarihe merak sardıranlar, Avrupalı bilginlerin Türk tarihi alanında edinmiş oldukları bilgileri ve kanaatleri, ya hiçbir kritiğe tâbi tutmadan ve yahut gevşek bir kritikten geçirerek derlemeğe ve yayıma başladılar. Bu suretle Türk tarihi hakkında, gerçeğe uymıyan bir çok bilgiler, mâna-sız iddialar ve hatta iftiralar memleketimizde de yerleşmeğe başladı.

Osmanlı İmparatorluğunda geliştiklerine kısaca işaret ettiğimiz bu üç tarih anlayışı, Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarına kadar, yan yana ya-samağa devam ettiler. Halbuki Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması ve halifeliğin kaldırılması, ümmet tarihi anlayışını, Osmanlı Devletinin yı-kılması da, mânasını yalnız Osmanlı tarihinde bulan devlet tarihi anlayı-sını modası geçmiş tarih anlayışları durumuna düşürmekte idi.

Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkomutan ve Dev-let Başkanı olarak söylediği nutuklarda fırsat buldukça bu tarih görüşle-rinden ayrılmının gereğini ve yeni bir tarih görüşüne varmanın önemini belirtti. Lozan Muahedesinin imzalanmasından sonra bu düşünce üzerinde ısrarla durdu. Türk Milleti dünyaca tanınan ve sayılan bir Türkiye Cum-huriyeti Devleti kurmuştu. Devlet yeni, fakat millet uzun ve şerefli bir geçmişe malikti. Millet kendi adını taşıyan tarihine kavuşması muhak-kak lazımdı. Bunun için de millet tarihi anlayışını kabul etmekten başka çare yoktu.

ÖZEL SEBEPLER :

Bu genel sebep yanında, Atatürk'ü, millet tarihi anlayışını kabul et-meğe zorlayan, aşağıdaki sebepleri görüyoruz :

1. Türklerin sarı ırktan olduğuna dair dünyada yayılmış olan yanlış bilgiler :

Avrupa düşünürlerinden bir kısmı, ya din gayretkesliği veya sadece siyasi düşüncelerle Türkün sarı ırka mensup, Avrupalılara göre ikinci ne-viden bir insan tipi olduğu bilgisini yaymışlardı. Bu bilgi okul kitaplarına bile geçmiş bulunuyordu. Türkiye'de tarih araştırmaları gelişmiş bulun-madığı ve tarih yazarlarımızdan büyük bir kısmı Avrupa tarihlerinden

tercümeler yaparak, Tarih kitabı yazdıkları için, Türklerin ikinci nevi bir insan tipi olduğu yolundaki yanlış bilgiler memleketimizi de istila etmiş bulunuyordu.

2. Türklerin medeni kabiliyet ve istidattan mahrum oluşu :

Türklerin sarı ırktan gösterilmesinin bir neticesi olarak medeni kabiliyet ve istidattan mahrum buldukları da kabul edilmekte idi. Yakın çağlarda, Osmanlı İmparatorluğunda yapılan islahat hareketlerini beğenmiyen, bir çok Avrupa tarihçileri ve siyasileri, Türkleri anlayışsızlık ve kabiliyetsizlikle itham ettikten başka, hiç bir medeni eser yaratmadıklarını, Avrupa'da ordu kurmuş bir insan topluluğu mahiyetinde olduklarını, ileri sürmüşlerdir. Hattâ Türkiye'de ara sıra patlak veren siyasi buhranlar sebebiyle Türklerin Avrupadan Asya'ya kovulması icabeden barbarlar olduğu bile söylenmiş ve yazılmıştı.

3. Türk toprakları üzerinde tarihi iddialar :

Osmanlı devletinin birinci cihan harbini kayıp etmesi üzerine, Osmanlı topraklarının taksimi, bir olup bitti gibi kabul edilmişti. Bu toprakların taksimi sırasında Anadolu ve Trakya gibi öz ve öz Türk toprağı olan yerlere hak iddia eden devletler çıktı. Yunanlılar batı Anadolu ile Trakya'ya, İtalyanlar'da güney Anadolu'ya yerleşmek için bu topraklar üzerinde tarihi iddialar ileri sürdüler. Doğu Anadolu'da bir Ermeni ve bir Kürt devletinin kurulması için tarihin şahitliğine baş vuruldu. Sevr Muahedesi bu yanlış ve tahrif edilmiş tarih bilgisi üzerine hazırlanarak, Osmanlı Devletine imzalatıldı.

Kurtuluş savaşımızla, topraklarımızı yabancı ordulardan temizledik ve istiklâlimizi Lozanda dünyaya tanıttık. Fakat Türk milletiyle Türk toprakları hakkında yüzyıllardan beri sakat tarih bilgisiyle beslenmiş olan, dünya umumi efkârını her an düşman olarak karşımızda bulabilirdik. Nitekim Lozan andlaşmasından sonra bile emperyalist bazı devletlerin, Türk toprakları üzerinde tarihi haklar serdederek istilâcı birer programın tatbikine hazırlanmakta oldukları, söz ve hareketlerinden anlaşıldı. Bu da gösteriyorki kurtuluş savaşımızda elde edilmiş olan maddi neticeleri, manevi alanda yapılacak çalışmalarla tamamlamak lazımdı. Bunun için de aleyhimizde kullanılan olan silahın cinsinden bir silah ile kendimizi müdafaa etmekten başka çare yoktu. Aleyhimize kullanılan silah tahrif edilmiş olan tarihtir. O halde bize düşen görev, tarihimizi gerçek yapısı ile meydana koymak ve şaşırılmış bulunan efkârı umumiyeyi, Türk milleti ile Türk toprakları hakkında aydınlatmaktır. Buraya kadar yapılan kısa açıklama Atatürk'ün Türk Tarih tezine vermiş olduğu önemi belirtecek karakterdedir.

Atatürk ve Tarihe Karşı İlgisi : Atatürk'de tarih merakı ve sevgisi okul sıralarında başlar. Kurtuluş savaşında türlü vesilelerle söylediği nutuklarında fikirlerini kuvvetlendirmek için, daima tarihten misaller getirdiğini görüyoruz. Tarihle uğraşmak hususundaki düşüncelerine ilk defa olarak, 1923'de kendisine fahri Profesörlük ünvanını vermiş olan, İstanbul Edebiyat Fakültesinin, fahri Profesörlük beratını Ankara'ya getirmiş olan, heyetine söylemiştir. Bu heyette bulunmuş olan Prof. Şemseddin Günaltay, Belleten de yayınladığı bir yazıda Atatürk'ün sözlerini şöyle nakletmektedir :

"Beratı takdim ve lütfen fahri müderrisliği kabul buyurduklarından dolayı müderrisler meclisinin şükranlarını arzettik. Heyetimize iltifatta bulunan Gazi bir aralık kendisinin mektep sıralarından beri çok sevdiği tarihle daima meşgul olduğunu, bu itibarla fahri müderrisliğinin Edebiyattan ziyade tarihe ait olmasının daha münasip olacağını söylediler".

Bu sözlere rağmen Atatürk'ün 1923'den 1928 yılına kadar tarihle yakından alakadar olduğunu görmüyoruz. 1928'de Bayan Afet (İnan) kendisine, Türk ırkının Sarı ırka mensup bulunduğu ve Avrupa zihniyetine göre ikinci "Secondaire" nev'i bir insan tipi olduğunu yazan bir Fransızca kitap göstererek :

— Bu böyledir? diye sormuştur. Atatürk'ün verdiği cevap şudur :

"Hayır olamaz, bunun üzerinde meşgul olalım"

bundan sonra Atatürk devamlı ve sıkı bir şekilde tarihle uğraşmaya başlamıştır. Onun yıllardanberi aydınlatılmasını gerekli bulduğu bellibaşlı tarih meseleleri şunlardı :

1. Türkiye'nin en eski yerli halkı kimlerdir?
2. Türkiye'de ilk medeniyet nasıl kurulmuş veya kimler tarafından getirilmiştir?
3. Türklerin cihan tarihinde ve dünya medeniyetinde yeri nedir?
4. Türklerin bir aşiret olarak, Anadolu'da devlet kurmaları bir tarih efsanesidir. Şu halde bu devletin kuruluşu için başka bir izah bulmak lâzımdır.
5. İslâm tarihinin gerçek hüviyeti nedir? Türklerin İslâm tarihinde rolü ne olmuştur?

Atatürk, bu meseleler üzerinde milletimizi ve dünyayı eski ve hatalı tarih anlayışından, yeni ve doğru bir tarih anlayışına getirmenin kolay olmadığını biliyordu. Bu önemli iş için herşeyden önce, teşkilâta sistemli, devamlı ve sabırlı bir çalışmaya lüzum görüyordu. Atatürk tarih tet-

kiklerini büyük devlet işleri arasına alınca, belli bir vaktini bu işe hasretmeği kararlaştırdı. İlk tarih sahasında çıkmış en yeni kitaplarla bir kitaplık kurdu. Sonra Türkiye'de tarih yazan ve tarih ile uğraşabilecek kimselerle bu kitapları incelemeye koyuldu. Bakanlardan, Milletvekillerinden Profesör ve Öğretmenlerden bazılarına tarih konuları üzerinde çalışmak vazifesi verildi. Tercüme edilmiş kitapların özü çıkarılmakta, incelenen meseleler üzerinde raporlar hazırlanmakta ve Atatürk'e sunulmakta idi. Böylece Türk Tarihi üzerinde büyük ölçüde bir anket işi başlamış oldu. Bu iş bir taraftan gelişirken diğer taraftan da Türk tarihinin incelenmesi ile devamlı olarak çalışmak üzere Türk Tarihi Tetkik Heyetinin, kurulması ile uğraşıldı. Tarih çalışmalarının ilk mahsülü 1930'da yayınlanan "Türk Tarihinin Ana Hatları" isimli kitap oldu. Atatürk bu kitabın birçok yerlerini beğenmedi. Bu kitabın yayınlanmasından bir yıl sonra da Türk Tarihi Tetkik Heyeti resmen kurulmuş oldu. Heyetin kurulmasıyla çalışmalar hızlandı. O kadar hızlandı ki, Türk Tarihi Tetkik Heyeti bir aralık gezici bir hal aldı. Çankaya'da, Yalova'da, Dolmabahçe'de, vapurda, trende, sözün kısası Atatürk'ün çalışmak için vakit bulduğu yerlerde toplantılar yapıldı. Toplantı saatlerinin yalnız başlangıcı belli idi. Bazen 24 saat fasılasız çalışıldığı da olurdu. Çalışmalar çok kere münakaşalı geçerdi. Atatürk'ün münakaşalarda haklıyı ayırdetmek için kullandığı usul hakkında bir fikir edinmek için Prof. Muzaffer Göker'in Belletende yayınladığı "Atatürk'ün huzurunda" başlıklı yazısında şu satırları ahyoruz :

"Bir gün Ankara Halkevindeki Tarih Kurumu Dairesinde müsveddeleri okumak için toplanmıştık. Müzakereler hararetle oldu. Bilhassa iki arkadaş arasında müzakere, münakaşa şeklini aldı. O akşam Atatürk lütfen cemiyet azalarını sofralarına davet buyurdular. Günlük mesai hakkında malumat aldıktan ve her zaman olduğu gibi çalışmalarını iltifatları ile teşvik ettikten sonra söz sırası günün münakaşa mevzuu olan meseleye geldi. Münakaşadan son derece zevk alan Atatürk gayet neşeli bir halde günün hadisesini hülâsa ettikten sonra münakaşanın huzurlarında devamını kendilerine has nezaketiyle rica ettiler. Arkadaşlar mevzuu anlatmağa başladılar : Onları dinledikten sonra kağıt ve kalem getirilmesini emrettiler. Zaten kağıt ve kalem yemek odasının demirbaş eşyası sırasına girmişti. Salonun bir ucunda kara tahta, kenarda etajerlerin üzerinde lugatlar, ansiklopediler yemek odasına bir mektep manzarası hali vermişti. Ve orası hakikatte bir mektepti. İstenilen şeyler geldikten sonra Atatürk her iki arkadaştan iddialarını yazı ile tesbit etmelerini istedi. Münakaşalarda başlangıçtaki iddiaların unutulması sık sık görülen birşey olduğu için buna lüzum görüldüğünü ilave etti. Sonra arkadaşlardan sözlerini teyit için ne gibi ilmi vesikalara ve mehazlara müracaat edeceklerini sordu. Bunlar da kâğıda yazıldı. Kütüphaneden istenilen kitaplar geldikten sonra okuma

ve tercüme başladı. Neticede bir taraf hak kazandı. O zaman Atatürk kaybeden arkadaşımıza dönerek bu neticenin kendisinin yüksek kıymetini küçültecek bir hadise olmadığını ilâve ederek gönlünü aldı. Yalnız dedi ki:

“Size her zaman söylerim. Yalnız kendi başınıza ve kendiniz için çalıştığınız zaman herkes gibi böyle bir netice ile karşılaşmanız mümkündür. Hattâ sık sık olabilir. Cemiyeti ben bunun için kurdum. Buradaki üyeler yurt içinde ve dışında tarihe ait yapılan çalışmalarda ve kendi tetkikleri neticelerinden birbirlerini haberdar ederek birbirlerini tamamlayarak çalışırlarsa netice daha müsbet olur. Bunu yaparken şahsınıza ait bir buluşun başkaları tarafından kullanılmasından ve mesut neticelerin isminize değil, mensup olduğunuz cemiyete ve millete mal edilmesinden endişeniz olmasın. Millet bunun kadrini bilir.

Millet sevgisi kadar büyük sevgi yoktur. İstiklâl harbinde benim de milletime ettiğim bir takım hizmetler olmuştur zannederim. Fakat bunlardan hiçbirini kendime mal etmedim. Yapılanın hepsi milletin eseridir dedim. Aranacak olursa doğrusuda budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu isbat etmek için yapmamız lâzım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz. Bu güne ve yarına bırakılmış daha bir çok büyük işlerimiz vardır. İlmî araştırmalar da bunlar arasındadır. Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem budur: Şahsınız için değil, fakat mensup olduğumuz millet için elbirliği ile çalışalım. Çalışmaların en büyüğü budur.”

Atatürk, Türk Tarihi Tetkik Heyetinden, çok istifadeli çalışmalar bekliyordu. Fakat heyette bazen herşey beklediği gibi gitmiyordu. Ara sıra heyet üyelerini irşad edecek yolda direktifler vermek mecburiyetinde kalıyordu. Tarih çalışmalarının ayarlanmasında ve istenilen istikamette yönetilmesinde tesir yapan bu direktiflerin önemlilerinden bazıları şunlardır.

“Büyük Devletler kuran ecdadımız büyük ve şumüllü medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türk-lüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçdur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”

“Sümmettedarik bir eser vücuda getirerek ferdasında namdım olmaksansa hiç bir eser vücuda getirmemek, aczini itiraf etmek evlâdır.”

“Biz tarih yazarken apört değil bizzat fiiller ve hadiseler arayan adamlarız. Eęer bunları bulamazsak meğhuliyeti ve bu noktada cehlimizi itiraf etmekten çekinmiyelim.”

“Her şeyden evvel kendinizin dikkatle ve itina ile seçeceğiniz vesikalara dayanınız. Bu vesikalar üzerinde yapacağınız tetkikatta her şeyden ve herkesten evvel, kendi insiyatifinizi ve milli süzgecinizi kullanınız.

Sizi büyük hedefe ancak bu nokta-i nazarlardan kışkańç olmak isal edebilir.

Yoksa dünyanın binbir şarlatan ve binbir milletin tarihşinas yaşıyan sokak politikacısının ... bazıcesı kalırsınız.”

“Tarih hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçek olayları bulmağa çalışmalıyız. Eęer bunları bulamazsak meğhuliyeti ve bu noktadan cehlimizi itiraf etmeden çekinmeyelim.”

“Biz daima hakikat arayan ve buldukça, bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlarız.”

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir hal ahr.”

Bu direktiflere göre yürütölen tarih çalışmaları neticesinde 1931 yılları sonlarında okullar için dört ciltlik bir umumi tarih serisi ortaya kondu. Ağırılık noktasını Türk Tarihi teşkil eden bu serinin müsveddelerini Atatürk baştan aşağı okudu ve tashih etti.

Yeni Türk Tarih Tezi : Yeni tarih kitaplarımız Milli Tarih Tezimizi de ihtiva etmekte idi. 1932'de Ankara'da Tarih Profesör ve Öğretmenlerinin iştiraki ile ilk defa olarak toplanan Türk Tarih Kongresinde Türk Tarih Tezi geniş ölçüde açıklamalar ve tartışmalarla millete mal edildi.

Kültür alanımızda bir inkılâp ifade eden bu tezin esası şudur:

“Türk milletinin tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnız Osmanlı Tarihinden ibaret değildir. Türk'ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan millet Türk milletidir.”

“Türk ırkı, çok kere öne sürüldüğü gibi sarı değildir. Türkler beyaz insanlardır ve brakisefaldır. Bu günkü yurdumuzun sahipleri, en eski kültür kurucularıyla aynı vasıfları taşıyan çocuklarıdır.”

“Türkler yayıldıkları yerlere medeniyetlerini de götürmüşlerdir. Irak, Anadolu, Mısır, Ege medeniyetlerinin ilk kurucuları Orta Asyalılardır. Biz bugünkü Türkler de Orta Asyalıların çocuklarıyız.”

Türk Tarih Tezi, Tarih alanında yapılan en yeni çalışmalarla Arkeolojik, Antropolojik araştırmalar neticesinde elde edilmiş olan vesikalara dayanmaktadır. 1937'de toplanan ikinci Türk Tarih Kongresinde Tarih tezimiz yabancı ilim adamlarının da tetkikine arz edildi. Kongrenin komisyonlarında ve genel toplantılarında yapılan açıklamalara göre Türk Tarih Tezi âlemşumul bir tarih gerçeği olarak kabul edildi.

Türk Tarih Tezinin kabul edilmesi ile milli tarihimiz gerçek karakterini millet ve dünya nazarında kazanmış oldu. Türkleri medeni milletler birliğinden ayırmak ve onları insan yapısıyla medeni vasıfları bakımından ikinci neviden saymak gibi yalnız kin ve garaz mahsulü olan bir edebiyat da gene tarih tezimizle çürütülmüş oldu.

Türk Tarih Tezinin, cihan tarihi anlayışında da ileri bir adım olduğunu kabul etmek lazımdır.

Tezimiz beşer kültürüne Orta Asya'yı beşik göstermekle bütün dünya milletlerinin hasretini asırlardan beri çektikleri ortak bir kültür temeli de yaratmaktadır. İlk anlarda, Atatürk'ün Türk Tarih Tezi istikametinde yönetilmiş çalışmalarında ırkçı ve emperyalist düşüncelerin izlerini arayanlar oldu. Fakat onun bütün hayatı, bütün düşünce ve çalışmaları milliyet ile insanlığın uzlaşacağı yolunda bir inanın örnekleri ile süslenmişti. Bu örneklerden birini Balkan milletlerinin üyelerine bir antanta varmak için Türkiye'de çalıştıkları sıralarda söylediği şu sözlerde görüyoruz. :

“Balkan Milletleri içtimal ve siyasi ne çehre arzederlerse etsinler, onların Orta Asya'dan gelmiş yakın soylardan müşterek cetleri olduğunu unutmamak lâzımdır.”

“Karadeniz'in Şimal ve Cenup yolları ile binlerce seneler deniz dalgaları gibi birbiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kütleleri, başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, hakikatte bir tek beşikten çıkmış kardeş kavimlerden başka bir şey değildirler.”

Atatürk, Türk Tarih Teziyle insanların aralarında anlaşmak ve müşterek saadetleri yolunda çalışmak için muhtaç oldukları kültür ortaklığının kuvvetli bir adımını da atmış oluyor. O,

“İnsanları mesut edecek yegane vasıta, onları birbirine yaklaştırmak, birbirlerini sevdirmek, karşılıklı maddi ve manevi ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.”

sözü ile de, Türk milletinin saadetine verdiği değeri diğer milletler içinde tanımış olmuyor mu?

Ölümünde Türk milleti kadar bütün dünyanın da onun için göz yaşları dökmesi, belki de milliyet manasını ve insanlık idealini en güzel anlatmış olmasından ve bu uğurda açık gönül ile çalışmasından ileri gelmiştir.